

у вигляді примусової праці. Такі випадки зазвичай складно виявити, тому що міліція не має доступу до приватних будинків без поважної причини.

Слід пам'ятати, що успішність виконання завдань щодо протидії торгівлі людьми залежить від багатьох обставин, особливого значення серед яких набуває організація належної взаємодії всіх суб'єктів протидії торгівлі людьми.

З цією метою доцільно проводити спільні наради працівників міліції, які працюють з населенням за місцем проживання, і працівників спеціальних підрозділів з протидії торгівлі людьми для обговорення шляхів співробітництва (наприклад, обмін інформацією, документування правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, тощо). Крім того, для своєчасного виявлення можливих жертв слід підвищувати рівень інформування та забезпечити проведення регулярної підготовки всіх учасників, які можуть вступати в контакт з об'єктами торгівлі людьми (співробітники міграційних служб, працівники сфери охорони здоров'я, інспектори з охорони праці, неурядові організації, журналісти, керівники шкіл тощо). Спільні заходи з підготовки кадрів для мультидисциплінарних цільових груп уявляють особливу цінність. Крім навчальної користі, вони посилюють дух співробітництва й сприяють довірі між міліцією та громадянським суспільством.

Особливе значення для профілактики торгівлі людьми має широка інформаційна кампанія, зокрема, контактні телефони представництв, відомств, гарячої лінії з питань протидії торгівлі людьми мають бути розміщені на стенді в кожній сільській раді, школі, місцях відпочинку тощо. І, звичайно, систематично ця інформація повинна висвітлюватися засобами масової інформації.

У процесі розробки, реалізації, моніторингу та оцінки законодавства, політики й програм з протидії торгівлі людьми, обов'язково мають бути враховані гендерні аспекти. Держави повинні прийняти й забезпечити виконання відповідного антидискримінаційного законодавства, надаючи громадянам ефективні засоби правового захисту від усіх форм дискримінації у сфері зайнятості, включаючи дискримінацію щодо доступу до зайнятості та професійної підготовки, призначення заробітної плати або припинення трудових відносин. Слід вжити заходів для забезпечення того, щоб жінки не маргіналізувалися

в низькооплачуваних небезпечних секторах зайнятості, стаючи потенційними жертвами торгівлі людьми. Це може бути досягнуто, наприклад, шляхом здійснення позитивних дій, включаючи системи квотування, сприяння професійній підготовці жінок у нетрадиційних сферах зайнятості, а також включення гендерних аспектів освіти в шкільні програми. Крім того, держави мають вживати заходів для сприяння забезпеченню рівного розподілу сімейних обов'язків між жінками й чоловіками, забезпечити застосування працівниками ОВС під час протидії торгівлі людьми орієнтованого на жертву підходу тощо. Отже, ефективність протидії торгівлі людьми безпосередньо залежить від ефективності реалізації гендерної політики.

Література

1. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005. - [Електронний ресурс]: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_858.
2. ПРООН Команда регіональної програми по ВІЧ і програми розвитку "Сумеречная зона" // Журнал для Азиатско-Тихоокеанского региона "Ты и СПИД, ВІЧ и развитие". - Том 2. - Вып. 1. - 2003. - С. 1-4.
3. Торговля людьми: идентификация потенциальных и предполагаемых жертв. Подход полиции, использующей концепцию сотрудничества с населением по месту жительства. - Серия публикаций ОСВПД. - Том 10. - [Електронний ресурс]: <http://www.osce.org/ru/secretariat/109945?download=true>.
4. Звіт про діяльність відділу протидії торгівлі людьми Департаменту гендерної політики та оздоровлення дітей Міністерства соціальної політики України за 2013 рік. - [Електронний ресурс]: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=63DEB0350260DA7865A46BA9AFD1CDB9.app1?art_id=157568&cat_id=160722.

*Ковальова О.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
ОДУВС
Надійшла до редакції: 14.09.2014*

УДК 343.814

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ У ВИХОВНИХ КОЛОНІЯХ УКРАЇНИ

Конопельський В. Я.

У статті йдеться про особливості виконання покарання у виді позбавлення волі у виховних колоніях і про проблеми правового, організаційного й іншого характеру, що впливають на ефективність реалізації на практиці принципу диференціації та індивідуалізації виконання даного покарання, а також запропоновані науково обґрунтовані шляхи їх вирішення.

Ключові слова: особливості; виконання покарання; відбування покарання; засуджений; позбавлення волі; виправна колонія; виховна колонія; законодавство України.

наказания в виде лишения свободы в воспитательных колониях и о проблемах правового, организационного и иного характера, которые влияют на эффективность реализации на практике принципа дифференциации и индивидуализации исполнения данного наказания, а также предложены научно обоснованные пути их решения.

Ключевые слова: особенности; исполнение наказания; отбывание наказания; осужденный; лишение свободы; исправительная колония; воспитательная колония; законодательство Украины.

В статье речь идет об особенностях исполнения
© В.Я. Конопельський, 2014

The article is speaking of the peculiarities of
**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

punishment of imprisonment in correctional facilities and the problems of legal, organizational and other measures affecting the efficiency of the implementation in practice of the principle of differentiation and individualization of the execution of the sentence and offered scientifically sound ways to address them.

Keywords: *features; of punishment; of the sentence; condemned; imprisonment; penal colony; Colony; legislation of Ukraine.*

У реалізації сучасної кримінально-виконавчої політики України існує теоретична й практична значущість нерозривно пов'язаних між собою проблем диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі щодо неповнолітніх засуджених.

Одним із принципів кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань, що визначені в ст. 5 Кримінально-виконавчого кодексу (далі - КВК) України, є принцип диференціації та індивідуалізації виконання покарань. Загалом зміст зазначеного принципу полягає в тому, що засуджені, зокрема до позбавлення волі, розподіляються на більш-менш однорідні групи з метою застосування до них вимог режиму й засобів впливу, а також для запобігання негативної дії з боку осіб, які вчинили рецидив злочинів, та засуджених за тяжкі (особливо тяжкі) злочини, на інші категорії засуджених [1, 21]. Проте, як свідчить практика, через неналежне дотримання цього принципу щорічно у виправних і виховних колоніях України мають місце нові злочинні прояви з боку засуджених до позбавлення волі та інші негативні явища (випадки злісної непокори адміністрації цих установ; вживання спиртних напоїв і наркотичних речовин; поширення злочинної субкультури; т. ін.) [2, 6-10]. З огляду на це й у зв'язку з необхідністю вироблення заходів, спрямованих на більш ефективне вирішення існуючих з цих питань проблем, обрана тема цієї статті є актуальною й такою, що має теоретико-прикладне значення.

Вивчення наукових праць з означеної проблематики показало, що над її вирішенням працюють такі науковці, як: Г.А. Аванесов, Л.В. Багрій-Шахматов, І.Г. Богатирьов, Т.А. Денисова, О.М. Джу́жа, І.І. Карпеч, О.Г. Колб, М.П. Мелентьев, В.О. Меркулова, О.О. Наташев, О.Л. Ременсон, А.Х. Степанюк, М.О. Стручков, Ю.М. Ткачевський, В.М. Трубников, Б.С. Утевський, І.В. Шмаров та ін.

У науці під особливим розуміють філософську категорію, яка виражається через зміст таких взаємозв'язаних, взаємозумовлених і взаємодіючих понять, як "одиночне", "особливе", "загальне" [3, 594]. У Тлумачному словнику В. Даля зазначено, що особливе - це окреме, не загальне; відмінне від інших; інше [4, 701]. У Тлумачному словнику української мови про особливе вказано, що це - не таке, як інше; не схоже на інше; характерне лише для певного предмета, явища, особи [5, 305].

З філософської точки зору, одиничне, особливе, загальне - це такі категорії, що відображають діалектичну єдність і відмінність між речами та явищами дійсності. При цьому одиничне (окреме, індивідуальне) фіксує окремі речі та явища, які характеризуються відповідними просторовими й часовими межами, відповідною якістю. Загальне виражає об'єктивно існуючу суспільність між предметами, явищами та процесами в межах конкретної якісної визначеності й не існує поза одиничним. У категорії особливо відображається момент діалектичної єдності загального й одиничного, особливе виступає як

конкретний вияв загального [3, 560].

Зважаючи на зазначені методологічні засади та враховуючи те, що в главі 21 КВК України визначені особливості відбування покарання у виді позбавлення волі неповнолітніми засудженими, у даній науковій розробці однією із задач стало дослідження особливостей реалізації в цих установах виконання покарань (УВП) принципу диференціації та індивідуалізації виконання вказаного покарання. Тим більше, що в главі 21 КВК законодавець лише фрагментарно назвав ці особливості в певних нормах (ст. 143 "Особливості відбування покарання у виховних колоніях"; ст. 144 "Заходи заохочення, що застосовуються до засуджених неповнолітніх"; ст. 145 "Заходи стягнення, що застосовуються до засуджених неповнолітніх"; ст. 146 "Посадові особи, які застосовують заходи заохочення й стягнення до засуджених неповнолітніх, та обсяг їх повноважень"; ст. 147 "Переведення засуджених із виховної колонії до виправної колонії"; ст. 148 "Залишення у виховних колоніях засуджених, які досягли вісімнадцятирічного віку"; ст. 149 "Участь громадськості у виправленні і ресоціалізації засуджених неповнолітніх"), не включивши до неї інші положення, що визначені у КВК України, Правилах внутрішнього розпорядку установ виконання покарань (ПВР УВП) та в Інструкції з організації охорони та нагляду у виховних колоніях [6]. Отже, за кримінально-виконавчим законодавством України, неповнолітні засуджені до позбавлення волі відбувають покарання у виховних колоніях (ст. 19 КВК України). Однак слід відмітити, що на відміну від виправних колоній, виховні колонії не поділяються на види.

Так, у 2013 р. з 959 осіб, які утримувалися в 7 виховних колоніях, 27 (2,4 %) - повторно засуджені до позбавлення волі та 809 (71,2 %) - які раніше притягувалися до кримінальної відповідальності без позбавлення волі [2]. Неоднотиповим є також і спільне утримання осіб, засуджених до різних строків покарання у виді позбавлення волі, а саме: до 1 року - 4 (0,3 %); від 1 до 3 років - 143 (13 %); від 3 до 5 - 742 (65,4 %); більше 5 років - 247 (21,8 %) [2].

У статті 94 КВК йдеться про структурні дільниці, які створюються у виховних колоніях; у ст. 100 - про особливості зміни умов тримання засуджених до позбавлення волі; у ст. 101 - про особливості переведення цих осіб у межах однієї колонії або шляхом переведення в іншу; т. ін.

У пункті 10 ПВР УВП "Особливості обладнання виховних колоній" зазначені відмінності мають більш чітке вираження, а саме: 1) житлова зона виховної колонії розмежовується на дільниці: карантину, діагностики й розподілу; ресоціалізації; соціальної адаптації; 2) указані дільниці ізолюються одна від одної та обладнуються робочими кабінетами для вихователів, спальними приміщеннями, кімнатами для приймання їжі, приміщеннями для зберігання особистих речей засуджених, кімнатами виховної роботи, туалетами; 3) у житловій зоні розміщуються гуртожитки, школа, бібліотека, центр психічного розвантаження, ларьок, їдальня, лазня з пральнею, перукарня, робочі кабінети керівництва установи й відповідних служб; 4) у виробничій зоні розміщуються професійно-технічне училище та виробничі майстерні. Крім цього, у пп. 11-13 та 15 ПВР УВП визначені особливості обладнання гуртожитків, а також особливості розміщення засуджених у дільниці карантину, діагностики і розподілу, у дільниці ресоціалізації та дільниці

соціальної адаптації. У главі 15 КВК “Загальні положення виконання покарання у виді позбавлення волі” хоча й не отримали назву особливості, але закріплені окремі відмінності процесу виконання та відбування покарання засудженими до позбавлення волі неповнолітніми особами. Зокрема, відповідно до вимог ч. 2 ст. 88 КВК переміщення засуджених неповнолітніх здійснюється окремо від дорослих і з додержанням інших правил тримання осіб, позбавлених волі [7].

У порядку, встановленому в КПК, і відповідно до ст. 90 КВК і ст.ст. 7-8 Закону України “Про попереднє ув’язнення” неповнолітні засуджені можуть бути тимчасово залишені в СІЗО або переведені з УВП у зазначену установу попереднього ув’язнення в разі потреби провадження слідчих дій у справі про злочин, вчинений іншою особою або цією особою, за який вона не була засуджена, чи у зв’язку з розглядом справи в суді, що теж можна віднести до особливостей виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими неповнолітніми особами (зокрема, тільки у 2013 році у ДКВС України було здійснено більше 3 тис. зустрічних варт з переміщення засуджених, також - майже 400 планових автомобільних варт і 230 наскрізних варт з цих питань) [8]. У статті 92 КВК на законодавчому рівні визначено роздільне тримання неповнолітніх і дорослих засуджених до позбавлення волі. У статті 94 КВК “Структурні дільниці виправних і виховних колоній” йдеться ще про одну особливість виховних колоній, а саме - у них не обладнуються дільниці посиленого контролю та соціальної реабілітації, проте, на відміну від виправних колоній, у виховних колоніях є дільниці соціальної адаптації [9, 59-64].

Є й інші особливості відбування та виконання покарання у виді позбавлення волі неповнолітніми засудженими, до яких можна віднести: а) встановлення опіки чи піклувальника або, у разі потреби, направлення неповнолітніх осіб, звільнених з виховних колоній, до шкіл-інтернатів (ч. 3 ст. 156 КВК “Надання допомоги засудженим у трудовому і побутовому влаштуванні”); б) направлення звільнених з виховних колоній неповнолітніх осіб до місця проживання в супроводі родичів або працівника колонії (ч. 3 ст. 157 КВК “Надання допомоги особам, звільненим з місць відбування покарання”); в) здійснення громадського контролю за неповнолітніми особами, умовно-достроково звільненими від відбування покарання, громадськими вихователями та іншими особами, яким доручено проводити з ними виховну роботу (ч. 3 ст. 161 КВК “Порядок здійснення громадського контролю за особами, умовно-достроково звільненими від відбування покарання”). Поряд з цим, у ст. 143 КВК “Особливості відбування покарання у виховних колоніях” не тільки не названі зазначені в інших нормах КВК особливості, але й дещо у загальних рисах визначені відмінності відбування покарання у виді позбавлення волі неповнолітніми засудженими, які не повною мірою складають зміст цієї статті КВК і загалом цих особливостей. Зокрема, у ст. 143 КВК йдеться тільки про право засуджених на: а) витрачання зароблених у колонії грошей для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби, а також одержання додаткових короткострокових і довготривалих побачень; б) поліпшення умов їх тримання шляхом надання дозволу на додаткове витрачання грошей; короткострокове побачення за межами виховної колонії. Водночас поза увагою законодавця в цій статті КВК залишились ті особливості, що визначені в інших

нормах цього Кодексу й стосуються: 1) порядку переведення засуджених із виховної колонії до виправної колонії (ст. 147 КВК); 2) підстав і умов залишення у виховних колоніях засуджених, які досягли вісімнадцятирічного віку (ст. 148 КВК); 3) участі громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених неповнолітніх (ст. 149 КВК); 4) переліку заходів заохочення й стягнення, що застосовуються до засуджених неповнолітніх (ст. ст. 144-145 КВК); 5) переліку посадових осіб, які застосовують заходи заохочення та стягнення до засуджених неповнолітніх, і обсягу їх повноважень (ст. 146 КВК).

Як видається, якщо виходити зі змісту диференціації виконання покарань і реальних особливостей виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі неповнолітніми засудженими, то цей інститут КВК має мати наступний вигляд:

1. Закріпленій у виді окремої глави КВК (наприклад, глави 21-1 “Особливості відбування покарання засудженими неповнолітніми”), в якій будуть зосереджені всі названі в цій роботі особливості, що знайшли своє відображення в цьому Кодексі в різних розділах, главах, статтях. Така систематизація норм КВК дозволить повною мірою реалізувати на законодавчому рівні правила юридичної техніки, а також створить належні умови для більш ефективного використання на практиці тих норм, що пов’язані з особливостями розподілу по колоніях, виконання й відбування покарання окремими категоріями засуджених до позбавлення волі. Як з цього приводу влучно зазначив В.М. Карташов, стосовно природи юридичної техніки питання полягає не в тому, що це техніка, а в тому, чому вона юридична [10, 18].

2. Внесені видозміни в загальні положення КВК і норми його Особливої частини, що стосуються неповнолітніх засуджених до позбавлення волі, шляхом доповнення їх словосполученням “з урахуванням особливостей, що визначені в цьому Кодексі та інших нормативно-правових актах з питань виконання покарань”. Зокрема, йдеться про наступні видозміни:

а) частина 4 ст. 6 “Виправлення і ресоціалізація засуджених та їх основні засоби”, яку варто доповнити в кінці речення зазначеним словосполученням і викласти в наступній редакції: “Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених застосовуються з урахуванням виду покарання, особистості засудженого, характеру, ступеня суспільної небезпеки й мотивів вчиненого злочину та поведінки засудженого під час відбування покарання, а також особливостей його виконання й відбування, що визначені в цьому Кодексі та інших нормативно-правових актах з питань виконання покарань”;

б) стаття 19 “Виховні колонії”, яку після доповнення необхідно викласти у такій редакції: “Виховні колонії виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх, з урахуванням особливостей, що визначені в цьому Кодексі та інших нормативно-правових актах з питань виконання покарань”;

в) частина 1 ст. 94 “Структурні дільниці виправних і виховних колоній”, яку після видозміни слід викласти в наступній редакції: “У виховних колоніях створюються такі дільниці: карантину, діагностики і розподілу; ресоціалізації; соціальної адаптації, з урахуванням особливостей, що визначені в цьому Кодексі та інших нормативно-правових актах з питань виконання покарань”;

г) частина 1 ст. 144 “Заходи заохочення, що застосовуються до засуджених неповнолітніх”, яку після до-

повнення необхідно викласти таким чином: “За сумлінну поведінку і ставлення до праці та навчання, активну участь у роботі самодіяльних організацій і виховних заходах, а також з урахуванням особливостей, що визначені в цьому Кодексі та інших нормативно-правових актах з питань виконання покарань, до засуджених неповнолітніх можуть застосовуватись, крім передбачених статтею 130 цього Кодексу, такі заходи заохочення...” - і далі за текстом цієї статті КВК;

г) частина 1 ст. 88 “Переміщення засуджених до позбавлення волі”, яку після видозміни слід викласти в наступній редакції: “Засуджені направляються до місця відбування покарання і переміщуються в разі потреби з одного місця відбування покарання в інше під вартою, з урахуванням особливостей, що визначені в цьому Кодексі та інших нормативно-правових актах з питань виконання покарань”.

Неможливо залишити без уваги питання віку, до якого особи, які вчинили злочини неповнолітніми, можуть перебувати у виховній установі. Відповідно до ст. 148 КВК України “Залишення у виховних колоніях засуджених, які досягли вісімнадцятирічного віку” засуджені, які досягли вісімнадцятирічного віку, можуть бути залишені у виховній колонії до закінчення строку покарання, але не довше ніж до досягнення ними двадцяти двох років. Статистичні дані попередніх років вказують на наступне. Станом на 1 жовтня 2012 р. у 8 виховних колоніях для неповнолітніх перебувало 1319 осіб, серед яких 8 % - 14-16 років, 21 % - 16-17 років, 39 % - 17-18 років і 32 % - 18-22 роки. Зрозуміло, що такий доволі розгалужений віковий період на початковому етапі

онтогенезу (14-22 роки) поєднує в собі складні, важливі та різноманітні періоди формування й становлення особистості молодої людини [12].

Крім цього, з огляду на вирішення проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності реалізації на практиці принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань, а також забезпечення безпечних умов відбування покарання у виді позбавлення волі неповнолітніми засудженими, підлягають видозміни ст. 148 КВК “Залишення у виховних колоніях засуджених, які досягли вісімнадцятирічного віку”, а також ст. 147 “Переведення засуджених із виховної колонії до виправної колонії”. Зокрема, ч. 1 ст. 147 КВК необхідно доповнити реченням такого змісту: “Переведення засуджених здійснюється у виключних випадках, визначених у законі”. У цьому разі йдеться про випадки, що визначені в: ст. 90 КВК “Тимчасове залишення засудженого в слідчому ізоляторі і переведення засудженого з арештного дому, виправного центру, дисциплінарного батальйону або колонії до слідчого ізолятора”; ч. 2 ст. 93 КВК “Відбування засудженими всього строку покарання в одній виправній чи виховній колонії”; ст. 100 КВК “Зміна умов тримання засуджених до позбавлення волі”.

Враховуючи запропоновані зміни до ст. 147 КВК, варто з ч. 1 ст. 148 виключити словосполучення “але не довше ніж до досягнення ними двадцяти двох років” і викласти її в наступній редакції: “З метою закріплення результатів виправлення, завершення загальноосвітнього навчання засуджені, які досягли вісімнадцятирічного віку, можуть бути залишені у виховній колонії до закінчення строку покарання, якщо відсутні підстави для їх переведення у виправну колонію у виняткових випадках, визначених у законі”.

З огляду на вирішення задач, що обумовлені змістом

диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі, потребує видозміни ст. 101 КВК “Переведення засуджених до позбавлення волі” шляхом доповнення її частиною четвертою наступного змісту: “Порядок переведення неповнолітніх засуджених до позбавлення волі визначений у статті 117 цього Кодексу”. А таке доповнення ст. 101 КВК зумовлює необхідність видозміни й ст. 147 КВК ч. 3 такого змісту: “У випадках, визначених у статтях 100 та 101 КВК, засуджені до позбавлення волі неповнолітні можуть бути переведені з дільниці соціальної адаптації до дільниці ресоціалізації”.

Логічним у зв'язку з цим буде й доповнення ст. 145 КВК “Заходи стягнення, що застосовуються до засуджених неповнолітніх” таким стягненням, як переведення з дільниці соціальної адаптації до дільниці ресоціалізації.

Запропоновані зміни й доповнення до нормативно-правових актів з питань виконання покарань, як видається, не тільки створять належні умови для ефективної реалізації на практиці принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань, але й дадуть можливість: а) запобігти тортурам і нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими, - саме це визначено метою кримінально-виконавчого законодавства України, а з іншого боку, є однією з найбільш актуальних проблем забезпечення безпеки засуджених, переведених у виправні колонії з виховних колоній [11, 78-89]; б) наповнити реальним змістом такий інститут кримінально-виконавчого законодавства України, як “особливості виконання покарання у виді позбавлення волі у виправних і виховних колоніях”, та упорядкувати (систематизувати) його норми; в) з'ясувати зміст поняття “особливості виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі”.

Отже, якщо узагальнити викладену інформацію, то можна вивести наступне визначення “особливостей виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі”, а саме - це “визначені в нормативно-правових актах з питань виконання покарань відмінності щодо процесу реалізації в кримінально-виконавчій діяльності вироків судів стосовно засуджених до позбавлення волі осіб, що вступили в законну силу та які обумовлюють зміст певних кримінально-виконавчих правовідносин їх суб'єктів”.

Література

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.В. Коваленка, А.Х. Степанюка. - К.: Атіка, 2012. - 492 с.
2. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2012 році: Інформаційний бюлетень. - К.: Державна пенітенціарна служба України, 2012. - 86 с.
3. Український Радянський Енциклопедичний Словник: В 3-х т. / Редкол.: А.В. Кудрицький (відп. ред.) та ін. - 2-ге вид. - К.: Голов. ред. УРЕ, 1987. - Т. 2: Каліграфія - Португальці. - 735 с.
4. Даль В. Толковый словарь: В 4-х т. - М.: Русский язык, 1987. - 779 с.
5. Івченко А. Тлумачний словник української мови / А. Івченко - Х.: ФОЛІО, 2000. - 540 с.
6. Про затвердження Інструкції з організації охорони та нагляду у виховних колоніях: наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 20 листопада 2004 року № 220: із змінами від 10.04.2011 р. - [Електронний ресурс]: <http://www.kvs.gov.ua>.
7. Боевая служба караулов и войсковых нарядов / Под

общ. ред. И.Н. Витенко. - М.: МВД СССР, 1980. - 369 с.

8. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2013 році: інформ. бюл. - К.: ДПТСУ, 2013. - Кн. 1. - 68 с.

9. Осауленко О.І. Диференціація та індивідуалізація виконання кримінальних покарань у виді позбавлення волі // Проблеми пенітенціарної теорії і практики: Щоріч. бюл. - К.: Київський інститут внутрішніх справ, 2002. - С. 59-64.

10. Карташов В.Н. Юридическая техника, тактика, стратегия, технология (к вопросу о соотношении) [Текст] // Проблемы юридической техники: [сб. ст. / под. ред. В.М. Баранова]. - Н. Новгород, 2001. - Т. 1. - С. 16-25.

11. Колб І.О. Щодо поняття та деяких правових ме-

ханізмів забезпечення права засуджених на особисту безпеку // Закон и жизнь: Международный научно-практический правовой журнал. - Кишинев: Академия наук Молдовы, 2013. - № 1. - С. 78-89.

12. Державна пенітенціарна служба України: офіційний сайт. - [Електронний ресурс]: <http://www.kvs.gov.ua>.

Конопельський В.Я.,
кандидат політичних наук, доцент,
начальник кафедри кримінального права
та кримінології
ОДУВС

Надійшла до редакції: 06.10.2014

УДК343.53:346.267.27

ФІКТИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В СИСТЕМІ СТВОРЕННЯ ЗЛОЧИННИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ МОЖЛИВІСТЬ УЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Некрасов В. А.

Стаття присвячена визначенню місця фіктивного підприємництва в системі створення злочинних технологій у сфері господарської діяльності. Автором виділено системоутворювальні елементи цього напрямку злочинної діяльності, що забезпечують життєстійкість такої системи, а також визначені фази кримінального економічного циклу за участю суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності.

Ключові слова: суб'єкти господарювання з ознаками фіктивності, оперативно-розшукова діяльність, злочини у сфері господарської діяльності.

Статья посвящена определению места фиктивного предпринимательства в системе создания преступных технологий в сфере хозяйственной деятельности. Автором выделены системообразующие элементы упомянутого направления преступной деятельности, которые обеспечивают жизнестойкость такой системы, а также определены фазы криминального экономического цикла при участии субъектов хозяйствования с признаками фиктивности.

Ключевые слова: субъекты хозяйствования с признаками фиктивности, оперативно-розыскная деятельность, преступления в сфере хозяйственной деятельности.

Article is devoted to defining a fictitious place of business in creating a system of criminal technology in business. The author highlighted the backbone elements of said areas of criminal activity that ensure the viability of such a system, as well as to determine the phases of the criminal economic cycle, with the participation of business entities with fictitious.

Keywords: business entities with fictitious operative-search activity, crimes in the sphere of economic activity.

Незважаючи на те, що суб'єкти господарювання з ознаками фіктивності використовуються правопорушниками для вчинення злочинів в Україні більше 20 років, на сьогодні серед науковців і практиків немає єдності у визначенні змісту категорій "фіктивний суб'єкт підприємництва (господарювання)", "фіктивне підприємство"

"фіктивні фірми", "суб'єкти господарювання з ознаками фіктивності", "суб'єкти підприємництва з ознаками фіктивності", тим більше у визначенні їх як юридичних конструкцій. На думку В.В. Лисенка, визначення поняття та змісту суб'єкта господарювання з ознаками фіктивності необхідно як для правозастосовної практики, так і для платників податків. Це пов'язано з правовими наслідками, які настають у разі використання платниками податків можливостей таких суб'єктів. Наприклад, у судовій практиці визнання суб'єкта фіктивним викликає певні правові наслідки не лише для нього, а й для учасників угоди, зокрема визнання реєстраційних документів фіктивного підприємства недійсними і, як наслідок, визнання недійсними угод, які укладались такими суб'єктами. Платники податків повинні усвідомлювати власні правові наслідки при умисному використанні можливостей фіктивного підприємства, а також у разі добровільної помилки [9, 6]. Тому це завдання нелегке з багатьох причин. У таке поняття вкладається різноманітний зміст. Категорія, що розглядається, має досить широкий прояв на практиці (від виготовлення підробленої печатки до офіційно зареєстрованих суб'єктів господарювання в органах державної реєстрації).

За останні роки в Україні були захищені кандидатські дисертації Ю.В. Опалінським (1998 р.) [11], В.В. Білоусом (2004 р.) [2], Л.М. Дудником (2008 р.) [6], В.М. Важинським (2009 р.) [3], В.Г. Петросяном (2011 р.) [12], які стосувалися проблем кримінально-правової характеристики та кримінальної відповідальності за вчинення фіктивного підприємництва, криміналістичної характеристики й проблем методики розслідування фіктивного підприємництва, проблем адміністративно-правового забезпечення податкової міліції щодо протидії фіктивному підприємству, особливостям доказів і процесу доказування при розслідуванні фіктивного підприємництва й пов'язаних з ним злочинів, а також питанням криміналістичного та оперативно-розшукового забезпечення виявлення злочинної діяльності суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності, що сприяло створенню певного підґрунтя до наукової полеміки за зазначеною проблематикою. Не зважаючи на певні позитивні зрушення в цьому напрямі, на наш погляд, у наукових підходах бракує досліджень,